

LES GARLANDES DE NADAL. TRADICIÓ A SANT CEBRIÀ DE VALLALTA DES DEL SEGLE XVI

MARTA COLELL I ANNA PARERA

Resum

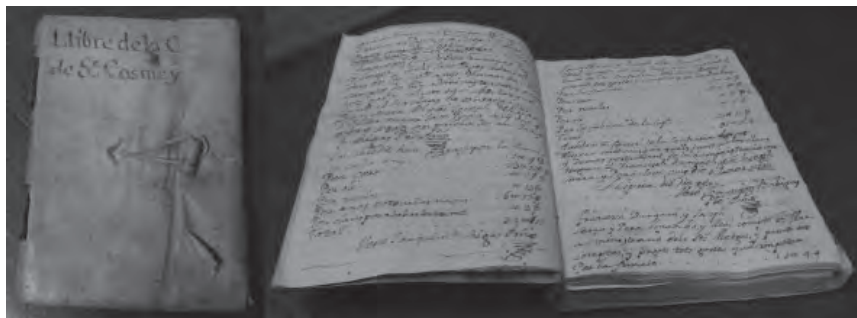
La tradició de penjar neules medievals en l'altar major de l'església parroquial es remunta en el nostre poble al segle XVI, segons consta en el llibre de comptes de la confraria dels Sants Metges, que tenim en el nostre Arxiu. Explicarem la recuperació d'aquesta tradició en les dues últimes dècades i l'evolució que ha sofert.

Paraules clau

Neules, altar, decoració, Nadal, garlandes

La primera referència escrita sobre el costum de decorar amb neules les esglésies de Catalunya data de 1470. El document explica que els campaners de Igualada es varen comprometre a engalanar la església de la vila amb banderetes, neules i escuts. Del segle XV daten també les referències a diverses partides per a la compra de material (fil, farina, pomes...) per al guarniment de l'altar principal de la Catedral de Barcelona. A partir del segle XVI, moltes esglésies del territori català llueïen, en les proximitats de Nadal, enramats de fulles verdes i hòsties de tots colors, no sempre fetes de farina, sinó que també se'n penjaven de paper, pintades i decorades.

Si bé no s'ha trobat documentació escrita d'aquesta tradició abans de la ja esmentada data de 1470, existeixen proves materials que ens demostren l'antigor de la fabricació de neules. En el museu episcopal de Vic es conserva una extensa col·lecció de hostiers i neulers medievals que ens porta a pensar que la tradició ens ve de molt antic i que, probablement, existia el costum de no només menjar neules per Nadal, sinó també de guarnir els altars de les esglésies. Els neulers conservats presenten planxes decorades,

Llibre de Comptes de la Confraria dels Sants Metges

algunes molt senzilles i d'altres molt més treballades. N'hi ha que tenen gravades figures de referència: cavallers, àngels, trebols, flors de lis... però també verges amb l'infant en braços i altres escenes religioses.

En el Centre d'Estudis Sant Cebrià teníem notícies d'aquesta tradició i també sabíem que a les Illes Balears, concretament a Mallorca, en la Seu de Palma i en moltes altres esglésies i convents de la capital i de diversos pobles, es guarnien els altars i altres espais de les naus amb "neules" de paper blanc, en les quals s'havia retallat una escena religiosa pròpia del Nadal (naixement, anunciació, epifania...) o sanefes i dibuixos, que, penjades d'un fil, soles o en seriació, decoraven i encara avui decoren els temples.

Altar Major guarnit amb Neules Medievales. 2006

L'any 2002, en Lluís Parera Cusí, fundador del CESC, va tenir accés, en l'arxiu parroquial de Sant Cebrià, al Llibre de Comptes de la Confraria dels Sants Metges Cosme i Damià, i hi va descobrir una partida anual, en dates properes a l'Advent, per a la compra de cera, oli i neules. De seguida va pensar en la tradició de les garlandes i es va dedicar a preguntar als vilatans de més edat per si en conservaven algun record.

La memòria oral va ser clau per corroborar que a Sant Cebrià també es penjaven neules en l'Altar Major de l'església parroquial. En efecte, la Conxita Borrell Serra

recordava que, de petita, l'església s'engalanava per Nadal amb neules i fruites que, passada la festa de Reis, els menuts del poble consumien amb delit després d'haver vist aquelles llepolies penjades durant les celebracions nadalenques sense tenir-hi accés. La Conxita també recordava que, cap als anys 30 del segle XX, aquest costum es va interrompre i que no s'havia recuperat més.

D'ençà d'aquest testimoni, en Lluís Parera, amb l'equip del CESC, es va posar a treballar per recuperar aquesta tradició a Sant Cebrià i va moure tots els fils al seu abast per fer-la realitat a partir de l'any 2002. Necessitava col·laboradors que ens recolzessin econòmicament i les aportacions de veïns del poble: Ca l'Aulet, Cal Correu, Ca l'Estrany, Can Gaspar, Can Romà i Can Terradas varen ser essencials el primer any per a la publicitat, la difusió i la consecució del projecte.

El setembre de l'any 2002, en la Fira de Calella, en Lluís Parera va conèixer l'Enric Graupera, mestre neuler. La trobada va ser essencial per aconseguir les neules medievals. En aquesta trobada va néixer una amistat i una col·laboració amb Casa Graupera de Mataró que encara perdura en el dia d'avui. L'Enric Graupera, com ara fan els seus descendents, ens va elaborar, des de l'inici, neules medievals, les neules planes que pengen de vistoses cintes decorades i emmarquen l'altar major.

De l'any 2003 a l'any 2007 el CESC va aconseguir una petita subvenció del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana de la Generalitat de Catalunya. Aquests diners ens van permetre comprar paulatinament el material necessari per a cada any: cintes de passamaneria, cables metàl·lics, anelles, fermalls...i, sobre tot, el més necessari: les neules. A partir de l'any 2007 ja no vàrem demanar la subvenció, perquè ja disposàvem de tot el material necessari i la nostra economia, gràcies sobretot al creixement del número de socis, ens permetia fer front a la despesa que suposava la compra de les neules.

L'any 2003 el muntatge de les Garlandes va ser molt senzill: una única cinta de passamaneria de la qual penjaven 32 neules planes. A cada costat del retaule vàrem penjar una branca d'heura amb 7 neules intercalades entre les fulles. Quatre dotzenes de neules medievals van ser suficients.

Les Garlandes de l'any 2004 també van constar d'una cinta de passamaneria de la qual vàrem penjar més neules que l'any anterior. A part, en les parets de l'absis, a cada costat del retaule, lluia una seriació vertical de sis neules acolorides de verd, una seriació de sis neules de color taronja i una altra de sis neules de color verd. Cada tira estava separada per una cinta de passamaneria i penjaven d'unes fustes adossades a la paret. L'Enric Graupera va utilitzar tints naturals per donar color a les neules.

Els diners de la subvenció ens van permetre ampliar el muntatge i l'any 2005 les Garlandes ja van constar d'una cinta de passamaneria principal (la que ja teníem) i de sis

cintes igual de treballades però més estretes, tres a cada banda de l'anella que separa en dos la cinta principal i que permet alçar el muntatge per sobre de l'Altar Major. Les neules naturals s'alternaven amb les de color verd i taronja. Les cintes secundàries sortien de l'anella central per arribar fins les fustes dels murs de l'absis que ja s'havien utilitzat l'any anterior per penjar-hi les seriacions de neules. En Josep de Ca l'Estrany, pintor i pagès, soci del CESC, les va decorar amb una llaçada blanca on es pot llegir "Pau" en el costat dret de l'absis i "a la terra" en el costat esquerra. Aquestes fustes continuen avui dia fent el mateix servei.

Neules decorades i retallades pels alumnes de l'Escola El Pi Gros.

Les Garlandes van mantenir aquesta decoració fins l'any 2009. Tanmateix, moguts per l'objectiu de progressió, l'any 2007 es van incorporar cintes de neules i pomes del ciri per guarnir els espais entre les capelles laterals de l'església, un muntatge que es va mantenir els anys 2008 i 2009 variant-ne les fruites.

El 7 de setembre de 2010, en Lluís Parera va traspassar. La seva pèrdua va ser un fort sotrac per al CESC i va fer-nos qüestionar la nostra capacitat i les nostres possibilitats de continuar. El desconcert i els dubtes van ser la causa que no ens organitzéssim a

temps i, amb l'afegit de petites discrepàncies amb el mossèn, aquell any no hi va haver Garlandes a l'església.

L'any 2011, passats els moments d'indecisió, vàrem decidir continuar la tradició, tot innovant i incorporant l'equip educatiu i l'alumnat de l'escola "El PI GROS". Amb "neules" de cartolina decorades o retallades en paper pels alumnes d'infantil i primària de la nostra escola, completem la decoració nadalenca de l'església. Conservem la tradició original amb neules medievals en l'altar major, però l'obrim a la creativitat i a la participació. Aquest nou projecte engrescador i canviant ens ha permès arribar fins avui.

La innovació d'incorporar en el muntatge neules de cartolina decorades i de paper blanc retallat formant dibuixos geomètrics, entronca amb la tradició antiga (neules de paper pintades) i amb la tradició de l'illa de Mallorca (neules retallades). Som conscients que les neules decorades amb diverses tècniques (gomets, ceres, llapis de colors, retoladors, purpurina...) per infants des de P3 a 3r de primària, i que les retallades per alumnes de 4t a 6è de primària, no tenen la perfecció de les "neules mallorquines", però aporten un aire fresc a l'església i fan participar la comunitat educativa i tots els vilatans a la tradició. Les Garlandes són ja patrimoni de tot el poble i forma part de les activitats programades per a les Festes de Nadal.

Per acabar, volem manifestar un aspecte que ens preocupa: el futur de les Garlandes a Sant Cebrià. La nostra intenció és mantenir una tradició que ens ve de molt antic i que només es segueix a Sant Cebrià de Vallalta, en la comarca del Maresme. Malgrat tot, el temps passa i tots ens fem grans. Els que participem en el muntatge de les Garlandes de Nadal confiem que la tradició no es deixi perdre i que hi hagi altres vilatans que la continuïn amb la mateixa il·lusió que ho hem fet i encara fem nosaltres.

Bibliografia

Llibre de comptes de la confraria dels sants metges Cosme i Damià. Llibre manuscrit, cobertes de pergamí. (sense edició) Arxiu del CESC

AMENÓS, Lluïsa (2005): "Hostiers i neulers medievals del Museu Episcopal de Vic". dins *Quaderns del Museu Episcopal de Vic*. I

Webgrafia

[www.festes.org>Festesd'Hivern>Neulesdecoratives](http://www.festes.org/Festesd'Hivern/Neulesdecoratives)

www.elpuntavui.cat/noticia/article/2societat/5-societat/486154.html.

www.laxarxa.com/actualitat/.../les-neules-i-ornament-tradicional-nadalenc-de-mallorca

www.leconomic.cat/article/-/587296-el-mon-de-les-neules-mes-enlla-de-nadal.html

Memòria Oral

Conxita Borrell Serra: Conversa any 2002